

הלכות שבת סימן שכא

דבש, ולא יטרף לערבו (נט) בקף, אלא מערבו מעט מעט: טז ששחלים (פרוש שחלים בערבו תכ"א לשא"ר, ובלעז קרישין) שדכן מערב-שבת, למחר (ס) נותן זין וחמין, ולא יטרף אלא מערב; וכן שום שדכו מערב-שבת, (סא) למחר נותן פול וגריסין, ולא יטרף אלא מערב. הגה (סב) *ויש אומרים דלא יערב בכף (סג) אלא (יט) פקד (א"ז ומדכי ט"פ תליון). (סד) ויש אומרים דהא דשירי לערב משקה בחרדל, (סה) *דוקא שנתנו מבעוד יום, *אבל בשבת אסור לתח משקה (כ) בחרדל או בשום הכתולים, (סו) משום לש. הגה ואם נותן האכל תחלה ואחר-כך החמין או הזין ומערבו באצבעי שרי, דהרי (כא) שנוי,

שם ת טור שם
בזל התוספת

באר היטב

נתנו קצת המשקה לתוכו בע"ש שפירא בו קצת גבול מקור להוסיף עליה בשבת כפי שירצה, ט"ז, ע"ש. ומ"א אסור אפלו נתן מעט משקה מע"ש דלא חשיב כמגבל ע"י כף, ע"ש. וע"י סימן חגג ס"ה: (כא) שפירא. ודוקא ברבא אכל בעבה לא מהני שנוי, ולכן כתב רמ"א כמו בשחיתא, וגם כתב באצבעו, כלומר ולא בכף, וכל זה אפלו לערף אוסר עתה אסור. מ"א, ע"ש. וע"י ט"ז

לכל, אכל בקמח של כזה אין דרוך ידוע מה נותן תחלה בחל כרי לידע מה הוא השנוי, על-כן אסור בשבת בכל גוני שרצה לערב בסכין או בכף הקמח של מצה עם המשקה, עכ"ל. ובסימן חגג ס"ק טו פסקתי דהח"י חולק עלי, ע"ש: (יט) פקד. ואם נתן המשקה מע"ש, מערבו בכף, מרדכי, מ"א: (כ) בחרדל. וה"ה בקמח-קלי, ע"י סימן שכר ס"ג, מ"א. וקשוח הוא דאם

באור הלכה

הרבה מהראשונים, והרא"ש גופא פסק ד דביצה טובה כן דבטידי דלאו פו גבול נתינת מיט זהו גבולו, והכא כתב השו"ת דהרא"ש הסכים לדעה ראשונה דאפלו לא נתן בו משקה מבעוד יום גסידן מטר לתן בו בשבת. גם יקשה מאד, הא פסקא איתא דחרדל שלש, ואיך יתנהו לישא בלא משקה? והא שפירן הפרי מגדים דארי שגלושה מתמצית לחותה הוא דחוק גדול⁽¹⁰¹⁾. וכלא דמתספינא הנה אפינא פשוטו, דמרי שנתחדל גלוש מבעוד יום, וכן כמה שאמר ששחלים ששחמן מרי גסידן שגלוש מבעוד יום, ומה שממחו עתה בשבת אין עושה מצוה לישא כלל דהא כבד גלוש, ואין מיפה בהמחוי להלישה, אלא על-ידי המחוי שממחוהו להתחדל עושה את החרדל רבה מאד שיהא ראוי לשתייה, ואין דבר זה מקרי לישא, אלא כשהוא טורף יפה בכף יש בזה אסורא. דמי לישא. וכל זה שפסקנו מוכח דהוה שיטת הרמב"ם, דנה לשונו בפרק ח הלכה יד: חרדל שלשו מערב-שבת, למחר קמחה ושוחה בין ביד בין בכלי, ומשבע דכל עשיחו בשבת הוא רק לעשותו רבה שיהא ראוי לשתייה, ולכך אין זה בכלל לישא כלל, ואף דגם בשתייתא שהיא רבה צריך שגוי לתן האכל תחלה, התם שאר דמערב קמח במים, ולכן אף שהיא רבה דמי לישא מרובן וערוך שנוי, אבל בזה הוא להפוך, על-ידי המחוי במים הוא מפרד את החלקים שדבקו על ידי הלישה⁽¹⁰²⁾, ולכן אין אסור בזה כלל, אם לא כשהוא טורף בכח דמי קצת ללישה, ולכן פסקה הרמב"ם בפרק כב בין השבוהין. והנה קצת מדברי רמז"ם כמה שהביא בבית-יוסף בשם ספר שפלי-הלקט בשם רבנו אישיה, ע"י שם. הוצא מדבריו, שלפי דעת הרמב"ם אפלו נתן מיט מבעוד יום, כל זמן שלא לש אין יכול ללוש אחר-כך בשבת, וחמיר דעתו מדעת הירשאוברים שהובא בסעיף טז: * ויש אומרים דלא יערב וכו'. ע"י במשנה ברורה מה שפסקתי ודוקא שנתנו המשקה בשבת וכו', הוא מדברי הפג"א אברהם בשם הפדרי. הבאור הגר"א כתב ששעות-סופר הוא בפרדכי וצריך לומר אם נתן וכו', והוציא לומר דדוקא אם נתן מערב-שבת מטר ביד, אבל אם לא נתן המשקה בצרב-שבת גם כפי אסור, דהא כל דברי המרדכי קאי אלכא דמאן דסבירא לה נתינת מיט זהו גבולו, ע"י שם, ודלדיה פירא אפלו ביד אסור מפני נתינת המיט ששחיתא, ומפני זה הגיה הגר"א בפרדכי דצריך לומר אם נתן המשקה וכו', ומכל מקום לא רציתי לנטות מדברי הפג"א אברהם, שבבית-יוסף ודבריי-משה הארץ משמע גסידן הפג"א אברהם. והאמת קשה וזו כבר הקשה בבית-יוסף על המרדכי ונשאר בצרף ע"י, והיא קשה חמורה מאד. וע"י בדמשק-אליעזר שנתקשה מאד אף לפי הגה"ת הגר"א. והנה על האור נודע שהביא גסידן הלשון הזה הטהור במרדכי אין תמה כלל, דהוה סבירא לה שם בעצמו דנתינת מיט לא

הרבה מהראשונים, והרא"ש גופא פסק ד דביצה טובה כן דבטידי דלאו פו גבול נתינת מיט זהו גבולו, והכא כתב השו"ת דהרא"ש הסכים לדעה ראשונה דאפלו לא נתן בו משקה מבעוד יום גסידן מטר לתן בו בשבת. גם יקשה מאד, הא פסקא איתא דחרדל שלש, ואיך יתנהו לישא בלא משקה? והא שפירן הפרי מגדים דארי שגלושה מתמצית לחותה הוא דחוק גדול⁽¹⁰¹⁾. וכלא דמתספינא הנה אפינא פשוטו, דמרי שנתחדל גלוש מבעוד יום, וכן כמה שאמר ששחלים ששחמן מרי גסידן שגלוש מבעוד יום, ומה שממחו עתה בשבת אין עושה מצוה לישא כלל דהא כבד גלוש, ואין מיפה בהמחוי להלישה, אלא על-ידי המחוי שממחוהו להתחדל עושה את החרדל רבה מאד שיהא ראוי לשתייה, ואין דבר זה מקרי לישא, אלא כשהוא טורף יפה בכף יש בזה אסורא. דמי לישא. וכל זה שפסקנו מוכח דהוה שיטת הרמב"ם, דנה לשונו בפרק ח הלכה יד: חרדל שלשו מערב-שבת, למחר קמחה ושוחה בין ביד בין בכלי, ומשבע דכל עשיחו בשבת הוא רק לעשותו רבה שיהא ראוי לשתייה, ולכך אין זה בכלל לישא כלל, ואף דגם בשתייתא שהיא רבה צריך שגוי לתן האכל תחלה, התם שאר דמערב קמח במים, ולכן אף שהיא רבה דמי לישא מרובן וערוך שנוי, אבל בזה הוא להפוך, על-ידי המחוי במים הוא מפרד את החלקים שדבקו על ידי הלישה⁽¹⁰²⁾, ולכן אין אסור בזה כלל, אם לא כשהוא טורף בכח דמי קצת ללישה, ולכן פסקה הרמב"ם בפרק כב בין השבוהין. והנה קצת מדברי רמז"ם כמה שהביא בבית-יוסף בשם ספר שפלי-הלקט בשם רבנו אישיה, ע"י שם. הוצא מדבריו, שלפי דעת הרמב"ם אפלו נתן מיט מבעוד יום, כל זמן שלא לש אין יכול ללוש אחר-כך בשבת, וחמיר דעתו מדעת הירשאוברים שהובא בסעיף טז: * ויש אומרים דלא יערב וכו'. ע"י במשנה ברורה מה שפסקתי ודוקא שנתנו המשקה בשבת וכו', הוא מדברי הפג"א אברהם בשם הפדרי. הבאור הגר"א כתב ששעות-סופר הוא בפרדכי וצריך לומר אם נתן וכו', והוציא לומר דדוקא אם נתן מערב-שבת מטר ביד, אבל אם לא נתן המשקה בצרב-שבת גם כפי אסור, דהא כל דברי המרדכי קאי אלכא דמאן דסבירא לה נתינת מיט זהו גבולו, ע"י שם, ודלדיה פירא אפלו ביד אסור מפני נתינת המיט ששחיתא, ומפני זה הגיה הגר"א בפרדכי דצריך לומר אם נתן המשקה וכו', ומכל מקום לא רציתי לנטות מדברי הפג"א אברהם, שבבית-יוסף ודבריי-משה הארץ משמע גסידן הפג"א אברהם. והאמת קשה וזו כבר הקשה בבית-יוסף על המרדכי ונשאר בצרף ע"י, והיא קשה חמורה מאד. וע"י בדמשק-אליעזר שנתקשה מאד אף לפי הגה"ת הגר"א. והנה על האור נודע שהביא גסידן הלשון הזה הטהור במרדכי אין תמה כלל, דהוה סבירא לה שם בעצמו דנתינת מיט לא

זהו גבולו, על-כן מטר לתן המשקה בשבת, אף על המרדכי קשה. ואולי יש לומר דצריך לומר בפרדכי: והאור נודע כתב אם לא וכו', והנה יתא קשית הבית-יוסף, אבל מכל מקום דברי הפג"א אברהם צדן אינו מתוך היטב, דבראי לשיטת האור נודע הוא הדין אם נתן המיט מבעוד יום גסידן אסור בשבת לטרף בכף, והא דנקט 'אם לא נתן' לרבותא, דאפלו בזה מטר לערב בו מיט זיין בשבת כשמערב באצבעו: * דוקא שנתנו. ע"י במשנה ברורה מה שפסקתי בזה, והוא מדברי הש"י, וכן כתב האלה רבה, ואף שהפג"א אברהם כתב דאם נתן בו קצת משקה מבעוד יום לא חשיב כמגבל על-ידי זה, פנתנו מעט מן המצט, שכן מורה לשון ההרומת-הדשן, ע"י שם, ועוד, דלמה לן לעשות פלגמא בין הפג"א אברהם ובין הש"י. וע"י באר היטב, והנראה לעניות דעתי כתבתי: * אבל בשבת אסור וכו'. הדיעבד אין לאסור, פי הרבה פוסקים מקלין פסקא הראשונה [א"י]. ומשמע פשוטו דאם עשה לישא גמורה לשבת כלי שנוי אסור אפלו דיעבד, וכן

זהו גבולו, על-כן מטר לתן המשקה בשבת, אף על המרדכי קשה. ואולי יש לומר דצריך לומר בפרדכי: והאור נודע כתב אם לא וכו', והנה יתא קשית הבית-יוסף, אבל מכל מקום דברי הפג"א אברהם צדן אינו מתוך היטב, דבראי לשיטת האור נודע הוא הדין אם נתן המיט מבעוד יום גסידן אסור בשבת לטרף בכף, והא דנקט 'אם לא נתן' לרבותא, דאפלו בזה מטר לערב בו מיט זיין בשבת כשמערב באצבעו: * דוקא שנתנו. ע"י במשנה ברורה מה שפסקתי בזה, והוא מדברי הש"י, וכן כתב האלה רבה, ואף שהפג"א אברהם כתב דאם נתן בו קצת משקה מבעוד יום לא חשיב כמגבל על-ידי זה, פנתנו מעט מן המצט, שכן מורה לשון ההרומת-הדשן, ע"י שם, ועוד, דלמה לן לעשות פלגמא בין הפג"א אברהם ובין הש"י. וע"י באר היטב, והנראה לעניות דעתי כתבתי: * אבל בשבת אסור וכו'. הדיעבד אין לאסור, פי הרבה פוסקים מקלין פסקא הראשונה [א"י]. ומשמע פשוטו דאם עשה לישא גמורה לשבת כלי שנוי אסור אפלו דיעבד, וכן

שער העיזון

(עג) פריי-מגדים. וע"י בבאר הלכה: (עג) בית-יוסף: (עז) דבגמרא לא נזכר כלל דהעירוב הוא דוקא מעט, וכן משמע בבית-יוסף דהעקר הוא שלא יטרף בכח, ע"י פ"ח, ונשאר לעניית דציה כתבתי: (עה) פן איתא בסור ובית-יוסף, ע"י שם. ובבאר הגר"א שפירא בקרף, גסידן הפג"א דכך יוכל לטרף בכח, דבמובח מרש"י שהביא הגר"א מקור לזה, אף לדבריו, דברי ההג"ה בסעיף טז אין לה פרוש, שהיא בעצמו הביא המקור לזה מרש"י זו. ודקא שפנת הגר"א באמת להשיג על הרמ"א שהגיה זה, דדצה ראשונה סבירא לה גסידן הכי: (עו) מגן-אברהם: (עז) מגן-אברהם: (עח) דהא קמא לן כרבי יוסי ב"ר יהודה, ואסידן הוא עושה עמה לישא בשבת וצריך על-כ"פ-שיים שנוי, ואפלו לדעת רבי דסבירא לה נתינת מיט זהו גבולו, מכל מקום שנוי מיהו בעי עתה, דהיני שלא יטרף בכח, וכמבאר בתרומת-הדשן שחוקא בבית-יוסף: (עט) מגן-אברהם: (פ) הפג"א אברהם ואלהי רבה ושי"א. דלא

(עג) פריי-מגדים. וע"י בבאר הלכה: (עג) בית-יוסף: (עז) דבגמרא לא נזכר כלל דהעירוב הוא דוקא מעט, וכן משמע בבית-יוסף דהעקר הוא שלא יטרף בכח, ע"י פ"ח, ונשאר לעניית דציה כתבתי: (עה) פן איתא בסור ובית-יוסף, ע"י שם. ובבאר הגר"א שפירא בקרף, גסידן הפג"א דכך יוכל לטרף בכח, דבמובח מרש"י שהביא הגר"א מקור לזה, אף לדבריו, דברי ההג"ה בסעיף טז אין לה פרוש, שהיא בעצמו הביא המקור לזה מרש"י זו. ודקא שפנת הגר"א באמת להשיג על הרמ"א שהגיה זה, דדצה ראשונה סבירא לה גסידן הכי: (עו) מגן-אברהם: (עז) מגן-אברהם: (עח) דהא קמא לן כרבי יוסי ב"ר יהודה, ואסידן הוא עושה עמה לישא בשבת וצריך על-כ"פ-שיים שנוי, ואפלו לדעת רבי דסבירא לה נתינת מיט זהו גבולו, מכל מקום שנוי מיהו בעי עתה, דהיני שלא יטרף בכח, וכמבאר בתרומת-הדשן שחוקא בבית-יוסף: (עט) מגן-אברהם: (פ) הפג"א אברהם ואלהי רבה ושי"א. דלא

הַלְכוֹת שַׁבַּת סִימָן שְׂבַא

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה אבל]

וכן משמע בסימן שיח סעיף א' (108).

לעשות שינוי של שתי וערב, ודי בשינוי מועט, ושלא יטרפוהו היטב. מאידך, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ט סי' כח) כתב טעם להקל בזה, שכיון שאי אפשר לערב את הבצל עם הביצה והשמן מערב שבת, שהרי יש לחוש בזה משום סכנת בצל וביצה קלופים, יש להקל בזה על פי מה שכתב הט"ז (סי' יב, הובא בשו"ת ס"ק פד), שדבר שיתקלקל טעמו כשיעשהו מערב שבת, מותר לעשותו אף בשבת. ואף שלדעת הט"ז צריך על כל פנים לעשות בו שינוי, דהיינו שלא לערבו בכח, מימי נהגו להקל גם בזה, על פי מה שכתב התהלה לרד"ק (סי' כב) שעירוב מעט מעט מועיל אף בלא שינוי, ויתכן שכל שלצורך אותה סעודה הוא עושה, מחשב הדבר כמעט מעט. והוסיף, שמימי נכון לחלק לבני הבית את הבצלים עם הביצים, וכל אחד ישים את השמן כעצמו, שבאופן זה דאי שנחשב הדבר כמעט מעט, וכן יש לדקוק שלא לערבם בכח ולעשות שינוי.

[משנ"ב ס"ק טו]

הבצל זה אין חלוק בין לאותה סעודה או לסעודה אחרת (109).

(109) ועיסה שרגילים להכינה סמוך לאכילה בלכד, כגון מאכל שעושים לתינוק מאבקת חלב, דעת הגר"ז אויערבך (ששי"כ פ"ח הע' י ובח"ג שם) שאם ניכר שעשייתה היא לצורך אכילה מידית, יתכן שמותר לגבלה סמוך לאכילה, שאף שבלשה אין היתר של דרך אכילה כבמלאכת טחון, מימי יתכן שאין זו לישא האסורה מהתורה, שאין לישא אסורה אלא זו הנעשית כדי לאפות את העיסה, או כזו הנעשית במאכל שיכול להחקים על ידי הלישה לאורך זמן, כלישת חרדל וכדו', מה שאין כן בלישה זו שאין עושים אותה אלא כדי לאכול את העיסה מיד, יתכן שאין היא נחשבת אלא תיקון המאכל, ולא אסרה התורה לאכול דבר שדרך הכנתו היא רק באופן זה.

הגר"ז אויערבך (ששי"כ פ"ח הע' פא, ובשלחן שלמה ס"ק טז) נחן טעם למנהג העולם לעשות מאכל זה בלא שינוי, שכיון שאין רוצים אלא לערב את הבצל והביצה עם השמן, ומקפידים שלא ייעשה גוש אחד ממש, אין זה נחשב מהתורה כבלילה עבה. ואף שמכמה פוסקים משמע שאינם סוברים כן, וכן מבואר ממה שכתב המשגיב (כאן) שאסור לערב צנן ומלפפון עם חומץ, מימי בעירוף לוח שהביצה כבר מבושלת, והבצל והשמן אינם אלא תבלין לכך וכמו שכתב בביה"ל לעיל סי' ד"ה שמה, לענין ההיתר ללש קמח קלי בשינוי מעט מעט, ועוד, שאם יעשהו מערב שבת יתקלקל, ואין רגילים לעשותו אלא סמוך לאכילה, לפיכך יתכן שנחשב כגיבול על ידי על יד שהוא כדרך אכילה ולא כדרך לישא, ומשום כך אין לערער על המנהג להכין מאכל זה בשבת, ובפרט שהיה הדבר נהוג אצל הרבה מגדולי התורה והיראה. ובבית החזו"א (איל משולש פ"ב הע' י, מהגר"י קניבסקי) היה נהוג להכין מאכל זה בערב שבת.

[מאידך דעת הגר"ז קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג עמ' קו ו-קד) שאסור לעשות דייסה בשבת, ורק אם הבלילה רכה [עם הרבה משקה], ומשנה בסדר הנהיגה שבימות החול, מותר לדעת החזו"א, ולדעת המשגיב צריך לשנות אף בעירוב ולעשותו שתי וערב, ואסור לנער את הבקבוק עם הדייסה. וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ט סי' עג) שמשום צורך התינוק הותר להכין דייסה דלילה עם שני שיעיים. ולענין הכנת משקה זה עם אבקת חלב בלכד [ללא דייסה], כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ג תשובה ח) שמותר הדבר בלא שינוי כלל, כיון שאין בה דבר שמתגבל ונילוש, שהרי האבקה נמסה במים ונעשית כמשקה גמור, וכשם שהותר להכין קפה ושוקו מאבקה. והוסיף, שמימי טוב שלא ישפוך בה בתחילה מעט מים, אלא ישפוך הרבה בבת אחת, שע"י כך אף אם נאמר שיש באבקה משום לש, ע"י ריבוי המים הכל נעשה דליל ואין בזה לישא כלל.

[משנ"ב ס"ק טז]

כשעושים אותן דק-דק (110).

(110) וגדר דק דק, דעת הגר"ז קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג סי' ב) שהוא כשלאחר העירוב אין כל חתיכה ניכרת בפני עצמה.

[משנ"ב ס"ק טח]

ומערבין אותן ביחד (111) וכו', שיימן החמץ ואחר-כך המאכל (112) וכו', כמי שרוצה לבלשם בקדרה (113) וכו', בכלי שני (114).

(113) ומשמע שאין בעירוב החלמון עם החלבון משום לישא. ובטעם הדבר ביאר הגר"ז קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג סי' ב עמ' קי), שכיון שלשני החלקים יש שם מאכל אחד, ועוד, ששניהם נחלים, אין עירובם נדון כלישה.

ולגבי סינון החלמון מהחלבון, כתב לעיל (סי' שיט ס"ק נח) שאסור לעשות כן משום בורר, משום שנחשבים הם כשני מיני אוכלים. והוסיף, שאף על פי שיש המקילים בזה, מימי נכון להחמיר בדבר.

(114) אמנם החזו"א (או"ח סי' נב ס"ק יט) כתב, שביצים הן מקולי הבישול, ואסור ליתנן אפילו בכלי שני, וכן משמע במשגיב לעיל (סי' שיט ס"ק נח).

[שעה"צ ס"ק פד]

סמנין ארעה קפיתא דסבינא לה דלא אמרינן נמינת הפשקה זהו גבול (115). אמנם במשגיב לעיל (ס"ק ג) כתב, שהנותן משקה לדבר שאינו יב גיבולי חייב חטאת לדעת הרבה ראשונים גם לפי הדעה הראשונה, ולכאורה סלט זה אינו יב גיבולי, וגם שינוי בתנוה לא יועיל בו. וצריך לומר, שסלט זה אין בו לישא גמורה, והוא גרוע מדברים שאינם בני גיבול, ואין בו איסור לישא מהתורה (ארחות שבת פ"ו הע' טג).

[משנ"ב ס"ק עב]

דוהו מאכל קצת כריאים ולא מכפר מלתא שהוא לרפואה (116).

(116) ואם עירב אדם תרופה במים מערב שבת, באופן שאין ניכרת כלל, דעת הגר"ז אויערבך (ארחות שבת ח"ב פ"ח הע' קפח, קצ, קצא) שמותר לו לקחתה בשבת אף שאינה מאכל כריאים ואפילו אם כן הדרך בימות החול לערבה עם מים, שכיון שבני אדם אינם מבחינים שזו תרופה, וגם לאדם הלוקחה יש היכר במה שעירבה מערב שבת, לא גזר בדבר משום שהיקת סממנין, וכמבואר בשו"ת לקמן (סי' שבה סכ"א).

מאידך, בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' פח) כתב, שאין להתיר זאת המשך במילואים עמוד 56

הלכות שבת סימן שכא

באר הגולה קנא

א שבת קל"ט טשנת. ואם מתי לטפן צ"ע סוף סימן ע"ב ב שם ק"מ פירוש ג שם ברוחא וכתבא קמא ופתיחתין יתיראה היא רבי יוסי ד שם בגמרא ה צ"ע רב לעיל בסיפן רב ו טור ד שם הרקב"ם ב פירק נא מהלכות שבת וכן כתב בהשוכה

כמו בשתיקתא דלעיל, (סז) וכן נוהגין להמיר על-ידי שנוי, (סה) ומקום שדרכו לעשות כן בחל, יתן בשבת החמץ תחלה ואחר-כך האכל: יז *מתר לעשות (כז) (סט) יינומלין. שהוא יין ישן דבש ופלפלין. מפני שהוא לשתייה. יזאין עושין אלוניתית, שהוא יין ישן ומים צלולים ושמץ אפרסמון, (ע) *שהוא לרפואה: יח יאין שורין את החלמית לא בפושרין ולא בצוננין, *שדירך (עא) לשרותו לרפואה, אבל נוהגין לתוך החמץ ומטבל בו *פתו. הנה שרוי (כג) מאתמול, מתר (עב) לשרותו בשבת. ואם שנתה ממנו יום חמישי ויום ששי וצריך לשתותו גם בשבת, (עג) *מתר. שפך הוא דרך רפואתו לשתותו (עד) שבצה ימים זה אחר זה, הלכך מתר לשרותו בצונן ולתנו (כד) (עה) פתחה, מפני שהוא ספנה אם לא ישתה ממנו: יט השום ובסר ומלילות (עו) שרסקן מערב-שבת, אם מחסרים דיקה אסור לגמור דיקתן בשבת, *ואם אין מחסרים אלא שחיקה מתר לגמור בשבת; (עז) ולפיכך מתר לגמור שחיקה

באר היטב

להקל מאד הדעת, ובנין הנקרא שלא יין אין לרקוק בכל זה כי אינו נכנס בכלל זה כיון שאין חותכין אותו דקדק, כנלע"ד בדברים אלו, עכ"ל ט"ו. וע"ס ט"ו מ"ש וע"ס כ' מ"ש: (כז) יינומלין. ולא הוה אלא לזרזן ולאכלן כמות שהן אבל לזרזן אותן נזה ולספן אסור, שזה טעם יתיר ואמנות גדולה ותקון גדול הוא זה, כ"י ס"י ש"ט בשם ש"ל. כתב מהר"ל: אסור לתת קנה לתוך חמץ לעשות טבול וכן לעשות ביצים קשים עם פירוז"ל¹¹¹ בחמץ אסור דדמי להילמי, עכ"ל. (כתב הט"א: וצ"ע. דהילמי אסור מפני שהוא כבובש כבשים, אבל זה דמי ליינומלין ושרי, ומעט שרי לד"ה כמ"ש ס"ב, אסור לזרזן ביצים מגולגלים בקערה דמחוי כמאן דבעי למשדיתהו בקדוה, ושרי דף קט, מ"א: (כז) מאתמול. הקלא רפואה נפיי משקה הוא, ר"ן: (כד) בחמה. ואי ליבא חמה אפילו באור שרי מפני הסכנה:

באר הגולה

משמע בסימן ט"ח סע"ף 108^א), ע"ן שם: * שהוא לרפואה. רוצה לומר, שאינו מאכל בריאים, שהוא צשוי רק לצונן לצדס מחם בית הפירוקין (גמרא ק"מ, ע"ש): * שדירך לשרותו לרפואה. בגמרא איתא הטעם, שלא יצשה כדרך שהוא עושה בחל, ותקרא-טבה, דאפילו אם הוא מתפנן בשרותו לשתייה בעלמא, אסור משום זה: * פתו. ואין באן הכר שהוא לרפואה, שקל השנה אדם נוהג בטבול (מאירי), ומשמע מזה דאפילו הוא מתכונן לרפואה בס"פ שרי¹¹²): * ואם אין וכו' מתר לגמור. הינו אפילו בידים, וכדמבאר מפה שפ"ס לפיכך וכו'. וצ"ע לעיל בסימן רב ב"ט סע"ף קטן ו שרצה לחקק עצמו בפרוש דברי השור דאין הכתה

משנה ברורה

המיר פוקא בקבה וכו', ובכל זה אין חלוק בין לאותה קערה או לקערה אחרת¹¹⁰ ומ"א: (סז) וכן נוהגין וכו'. הינו בתרדל ושום, (פא) והוא הדין בשאר מיני טבול בשעושין אותן דקדוקים¹¹¹ ומערכין אותן ביחד: (סה) ומקום שדרכו וכו'. ועל-כן אם שבת ולשפך חמץ בערב שבת לתוך הקריין¹¹¹, צריך שיעשה בשבת בלילה רפה, ונתון החמץ ואחר-כך הקריין, שלא בדרך שעושין בחל, ונאחו בפלי עצמו וינענע אותו. ובנין הנקרא שלא יט¹¹² (פג) אין לרקוק בכל זה, פינן שאין חותכין אותו דקדק, אבל מה שחותרין צנן וקשואין שקורין אנצרקע¹¹³ דקדק ושוקיין אח"כ חמץ לתוכו ואין עושין שום שנוי, ונראה דכאן לא החמירו כמו בקריין פינן דא"א לעשות זה בערב-שבת דיתקלקל טעמו של צנן ע"כ לא הצריכו שנוי, כיון דעקר עשתו בשבת, שבהו אעקר הלכתא, וא"כ צריך עכ"פ שלא יצרכו כח או ע"י הפלי כמ"ש, וכן המבחר שישם תחלה החמץ בכלי, כנלע"ד בדברים אלו. ומ"ח ו"ל הביא בשם רש"ל ששמע להקל בתרדל הקריין שאנו עושין, כי בנמיתן היי עושין אותו כמו עסה, משאיכ במירינבו שאין שרתו נבולו; וכתב מ"ח ע"ז שאין

שחותרין צנן וקשואין שקורין אנצרקע¹¹³ דקדק ושוקיין חמץ או שאר דבר לח לתוכן ומערכין אותן ביחד¹¹¹), (פד) צריכין לזהר שלא לצרב כף בכת, או ינענע בפלי עצמו, וטוב להחמיר גם-כן שיתן החמץ ואחר-כך המאכל¹¹². והשקל פסח בשבת ושבת ושבת יום לתן הפשקה לתוך התרסת, (סה) לרצה קמיתא מתר לתן הפשקה בשבת, ולא לזרזן כף אלא באצבע, (פו) ולרצה היש-אומרים גם זה אסור, אם לא יעשה אותה גם-כן רפה. (פז) אסור לזרזן ביצים בקערה, מפני מראית העין, שנגרעה קמי שרופה לבלשם בקדוה¹¹³), (פח) ואם היו שרופה מערב-שבת אפשר ריש להקל לתנם לתוך בארש"ט¹¹⁴ בכלי שני¹¹¹ לגנון, ואם הנה הבארש"ט מחמץ הרפה לש החמיר גם כנה משום בשול: יז (סט) יינומלין. הינו (פט) לזרזן ולאכלן קמות שהן, אבל לזרזן אותן נזה ולספן (אסור). שנה טרחה יותר ואמנות גדולה ותקון גדול הוא זה, וכמו לעיל בתרדל בסע"ף טו דאסור לזרזן. כתב מהר"ל: אסור לתת קנה לתוך חמץ לעשות טבול, וכן לעשות ביצים קשים עם פירוז"ל¹¹¹ בחמץ אסור. דדמי להילמי (הוא מירמלח המבאר לעיל בסע"ף ב), והמגן-אברהם משיג עליו ומצדד להקל בזה. וכל זה במרכה, אבל במעט שרי אפילו למהר"ל, וכמבאר לעיל בסע"ף ב: (ע) שהוא לרפואה. וכל דבר שהוא משום רכואה אסור תו"ל לעשות, גורה משום שחיקת סממנים, (ס) ולכן אפילו הנה צשוי מערב-שבת אסור לשתותו: יח (עא) לשרותו לרפואה. ששותין מי השריה ליקרא דלכא (גמרא): (עב) לשרותו. צריך לומר (לא) לשתותו, והטעם, דזהו מאכל קצת בריאים ולא מנכר מלתא שהוא לרפואה¹¹⁶ (עו"ש). ואם הוא במקום שאין מנהג בריאים כלל בזה, משמע מהרמב"ם דאסור [א"ד]: (עג) מתר. רוצה לומר, אפילו לשרותו, ויבדלקמה: (עד) שבצה ימים. צריך לומר 'שלישה' כדאיתא בגמרא [הגרי"א ור"א]: (עה) פתחה. ואי ליבא חמה, (כז) אפילו באור שרי מפני הסכנה¹¹⁷): יט (עו) שרסקן וכו'. דשלישה דברים יש בדברים הנודקין להוציא מהן שמץ: רסוק ודיקה ושחיקה, ושחיקה הוא יותר מדיקה, ולכך קאמר דאם נדוכה היטב מבעוד יום ואינו מחסר אלא שחיקה, כנגמור מלאכתו מבעוד יום דמי ומתר לשחקו בשבת¹¹⁸): (עז) לפיכך מתר וכו'. ומכל מקום יש לזהר שלא לזרזן כף¹¹⁹ (ב"ח ומ"א וא"ר, דלא

שער הציור

כ"ט: (פא) מגן-אברהם בשם התרומת-הדשן: (פב) ס"ו: (פג) ס"ו, וכן בסב האלהי רפה, דלא כמגן-אברהם, ואפשר דהספן אברהם ארי בשעושין דק: (פד) ואף דהוא עבה, ובכזה מחמיר היש-אומרים מפני הנהגת המשקה, כתב הט"ו ובצונן מפני שאי אפשר לעשות מערב-שבת סמכין אדעה קמיתא דסביבא לה דלא אקרינן נהיח הפשקה דהו גבול¹¹⁵), והצדקה ג"כ האלהי רפה לדיכא: (פז) ע"ן סיפן חנע צע"ף קטן טו כמגן-אברהם: (פו) פריימדיס, ע"ן שם שכתב שיעשה רפה מחמת זה, והוא דמק דהא מצוה בעבה, כדאיתא בגמרא: ואפשר דכיון דבעת העשיה היתה עבה שוב אין להספיד בזה: (פז) מגן-אברהם בשם רש"י: (פח) פריימדיס: (פט) כגן-אברהם בשם של"ה הלגט ושלטי-גבורים, וכן בסב האלהי רפה: (ס) משוט: (סא) כן איתא בגמרא וביריף וכן כתב במאמר-מדכי: (סב) מגן-אברהם ור"א:

תרגום: 1 תורת 2 מקפסונים 3 פטרוזיליה. 4 תפה 5 תמיצה.

הלכות שבת סימן שכא

המשך מעמוד קנ

מתכסים, אלא שכיון שאין לו צורך בעיסה, אין זה אלא מלאכה שאינה צריכה לגופה.

אמנם לענין המנהג שהביא הדרכי משה (י"ד סי' רסה אות יא) לתת את דם המציצה שלאחר המילה בעפר, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני שם) שמוותר לעשות כן בשבת, שכיון שאין רצונו לכסות את הדם אלא כדי לקיים את המנהג, ומשום המנהג אין צורך שהדם יבלע בתוך העפר, אלא די במה שיחא מונח בתוכו, נחשבת לישת הדם בעפר כפסיק רישא דלא נחא ליה, מה שאין כן בכיסוי מי רגלים בעפר שרצונו לכסותם מחמת מאיסותם נראה ברכי יוסף י"ד סי' רסה ס"ק טז, שכתב שאסור לעשות כן בשבת, כיון שיש בזה משום חשש לישח.

[ביה"ל ד"ה יטל]

דקניו שאינו טורף בכה"ט.

100) והחז"א כתב (א"ח סי' נח ס"ק ד), שטעם ההיתר של עירוב בנחת אינו משום שינוי, אלא משום שעירוב דברים אלו אינו נחשב לישח מן הדין, כיון שאין הם נעשים עיסה [ומי' כשטורפים אותם בכח כחוד עם המשקה יתכן שנחשב הדבר כלישה מהתורה, מה שאין כן כשטורפו בכח בפני עצמו בלא משקה, ואח"כ מערב בו משקה בנחת, הרי זה מותר].

אסורה, כיון שדאי יהיה מעט מהעפר נילוש על ידי מי הרגלים. 96) וכן כתב החז"א (א"ח סי' נח ס"ק ט), שכשם שהתירו לתת מים לקמח קלי משום אמילת אדם, וליתן מים במורסן משום אכילת בהמה, כך יש להתיר בשעת הדחק להטיל מים לעפר, הן משום שהוא פסיק רישא דלא נחא ליה באיסור דרבנן, והן משום שיש בזה כבוד הבריות. 97) ובשעה"צ לקמן (סי' שלו ס"ק ב) כתב שאין להתיר פסיק רישא דלא נחא ליה אלא בתרי דרבנן.

98) וביאר הקצות השלחן (סי' קל ברה"ש ס"ק כג), שכיון שמי הרגלים מתכסים באפר רב, אין פירושי האפר מתרבים יחד, אלא מתפוררים תיכף, ואין בזה משום לישח.

[שעה"צ ס"ק ע]

99) וביאר הקצות השלחן (סי' קמו בדב"ש ס"ק נח), שאף על פי שאינו מעונין בלישה עצמה, אלא רק בבליעת המים באפר, מי' כיון שאי אפשר לעשות זאת בלא שתיעשה לישח באפר, נחשב הדבר כפסיק רישא דנחא ליה, וכשם שכתב המג"א (סי' שג ס"ק כג) בשם הריב"ש לגבי סירוק שיער, שאם אי אפשר לעשות כן ללא השרת שיער, נחשב הדבר כפסיק רישא דנחא ליה. והגר"י קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג ס"ק ב עמ' קח) ביאר, שמי' נוח לו בלישה כיון שגם באופן הזה המים

הלכות שבת סימן שכא

המשך מעמוד קנא

כדורים סמוך לחתונה, שהתועלת הבאה מלקיחת הכדורים היא רק כשלוקחים אותם ברציפות, דעת הגר"י קרליץ (שם) שמוותר לקחתם גם בשבת.

[משנ"ב ס"ק ע]

קנג"ר מלאכתו מקעוד יום דמי ומת'ר לשקקו בשבת (118).

118) וכן לגבי המשקים היוצאים מזה, כתב בביה"ל לעיל (סי' רב ס"ה ד"ה מותר) שמוותרים הם רק אם כבר נידחו מבעוד יום. ואף על פי שיש פוסקים שבמשקים מותר על ידי רסוק בלבד אף אם לא נידחו, כיון שהמשקים יוצאים מאליהם, כתב הא"ר שיש לנהוג כדעת המחמירים שאין מותר אלא כשנידחו מבעוד יום, וכן צידד בביאור הגר"א.

[משנ"ב ס"ק עז]

ומפל מקום יש לנהר שלא לטרף בכה"ט.

119) היינו משום איסור לישח, לפי שעל ידי טריפתו מתערב הריפות עם הבשר והמים. והחז"א (א"ח סי' נח ס"ק ט) כתב, שמוותר לטרף בכח, וביאר, שכשם שבישול הפרי מפקיע ממלאכת טחינה, כיון שטחינתו נחה ואין עליה שם מלאכה, כמו כן מפקיע הבישול ממלאכת לישח, והוסיף, שאם הריפות יבשים, יתכן שאסור לתת עליהם משקה ולערבם, ורק אם יש עליהם מקצת משקה כבר מערב שבת, נראה שמוותר להוסיף עליהם משקים בשבת [ועיי' שכתב שגם בלי זה לא נהגת לישח בתבשיל, שאין המשקה מדבק את החלקים הפרודים, אלא רק מרכך את העב].

[ביה"ל ד"ה פתו]

ומשמע מזה דאפלו הוא מתכנן לרפואה גם כן שרי' (120).

120) ולקמן (סי' שכח ס"ז) כתב השו"ע, שכל דבר שהוא מאכל בריאים, מותר לחולה לאוכלו אפילו כשכוונתו לרפואה.

אלא כתרופה שדרך לערכה במים סמוך ללקיחתה, אבל תרופה שאין דרך לערכה סמוך ללקיחתה דוקא, והוא הדין כתרופה שאין דרך לערכה במים כלל, אין היתר לקחתה באופן שמערבה במים מערב שבת, ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' כח) כתב, שבמקום צער מרובה יש להקל ולקח תרופה בשבת באופן הנ"ל. וכעין זה כתב בשו"ת שבת הלי' (ח"ג סי' לו וח"ה סי' פב) שאפשר להקל לערב התרופה במאכל אפילו בשבת על כל פנים לצורך חולה שאין בו סכנה.

הורה הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק לא) שאם עירב את התרופה בערב שבת ואינה ניכרת במאכל, מותר לקחתה גם לבריא הידוע שמעורבת תרופה במאכל.

[משנ"ב ס"ק עה]

שרי מפני הסכנה (117).

117) ותרופות שיש לקחתן מספר ימים רצופים ושבת ביניהם, ואם לא יקח אותן בשבת יבוא ליד סכנה, כתב השו"ע שמוותר לקחתן בשבת. וכתב הגר"י אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' מ אות ב) שכל זה בתרופות שלקחתן כרוכה בעשיית מלאכות אסורות, ולכן התירו זאת רק במקום סכנה, אך תרופות מוכנות שאין בלקיחתן אלא משום גזירת שחיקת סממנים, יש להתיר לקחתן גם בלא סכנה. וכן דעת הגר"ש איערבך (ששי' פליד' הע' עו ובח"ג שם) שמי שהתחיל לקחת תרופה וההפסקה תגרום לו נזק, או שלא יתרפא אם יקחנה פחות משמונה ימים, מותר לקחתה גם בשבת, וכן כתב האמרי יוסף (מועד ס"ק צו) בשם החז"א.

ותרופה שאין צורך לקחתה ברציפות, אלא שבזמן שלוקחה היא מועילה, הורה הגר"י קרליץ (שם) שלכל הדעות אין היתר לקחתה בשבת מחמת שהתחיל לקחתה קודם השבת ואיש או אשה שצרכים לקחת כדורים בשביל קיום מצות פריה ורבייה, וכן כלה הלוקחת

